

ANA EDEŠ

ŠEVA

DEŽE KOSTOLANJI

Prevela s mađarskog
Maria Toth Ignjatović

Laguna

Naslov originala

Kosztolányi Dezső
ÉDES ANNA / PACSIRTA

Sadržaj

Copyright © ???

Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

ANA EDEŠ

Bela Kun je odleteo	13
Milostivi gospodin, drug i milostiva gospođa	15
Opora večera	24
Razna uzbuđenja	37
Ministarstvo i misterija	48
Ana	59
Nova metla dobro čisti?	74
Fenomen	84
Rasprava o piškoti, milosrđu i nejednakosti	93
Legenda	108
Mladi gospodin Janči	116
Divlja noć	130
Ljubav	144
Nešto veoma gorko	154

Zima164
Materija, duh, duša175
Zimski karnevali188
Strah200
Zašto222
Razgovor ispred kuće sa zelenom ogradom245

ŠEVA

PRVO POGLAVLJE

(U kojem će se čitalac upoznati s dvoje starih ljudi i njihovom ćerkom, predmetom njihovog slepog obožavanja, a saznaće i o izletu u pustu do kojeg je došlo pod mučnim okolnostima)

DRUGO POGLAVLJE

(U kojem ćemo proći Ulicom Sečenji do železničke stanice i voz će najzad krenuti)

TREĆE POGLAVLJE

(U kojem ćemo saznati ponešto o prvom danu majke i oca bez ćerke)

ČETVRTO POGLAVLJE

(U kojem će gostionicom *Kod mađarskog kralja* prodefilovati značajnije ličnosti Šarsega, a među njima i Balint Kernjei)

PETO POGLAVLJE

(U kojem će Akoš Vajkai, poreklom iz Male Vajke i Kerešheda, jesti gulaš iz kotlića, teleće grudi i rezance s vanilijom, i zapaliće cigaru)

ŠESTO POGLAVLJE

(U kojem će Vajkaijevi videti predstavu *Gejše* u izvođenju šarseškog pozorišta)

SEDMO POGLAVLJE

(U kojem jedan mladi i zeleni provincijski pesnik razgovara sa starima)

OSMO POGLAVLJE

(U kojem se u celosti može pročitati Ševino pismo)

DEVETO POGLAVLJE

(U kojem je opisana žurka mužjaka, čuvena panterka lumperajka)

DESETO POGLAVLJE

(U kojem sledi veliki obračun što se priprema godinama, a naši junaci će od života dobiti onu utehu i pravdu na koju svi mi s pravom možemo da računamo)

JEDANAESTO POGLAVLJE

(U kojem će biti reči o kasnom ustajanju, o kiši i ponovnom pojavljivanju pantera)

DVANAESTO POGLAVLJE

(U kojem pisac opisuje radosti dolaska i ponovnog viđenja)

TRINAESTO POGLAVLJE

(U kojem se u petak 8. septembra 1899. ovaj roman završava, ali ne i okončava)

O autoru

Ana Edeš

1926.

„Oremus pro fidelibus defunctis. Requiem aeternam dona eis Domine et lux perpetua luceat eis.
 Circumdederunt me gemitus mortis: Dolores inferni circumdederunt me.
 Absolve Domine. Benedictus Dominus Deus Israel. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo.
 A porta inferi. Erue Domine animam eius.
 Ne tradas bestiis animas confidentes tibi. Et animas pauperorum tuorum ne obliviscaris in finem.
 Domine Jesu Christe miserere ei. Christe parce ei.
 Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat.
 Miserere mei Deus. Non intres in iudicium cum famula tua Domine.
 In paradysum deducant te Angeli: et cum Lasaro quondam paupere vitam habeas sempiternam.
 Oremus: Anima eius et animae omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace.“

(Rituale Romanum)

Molitva za pokojnike prilikom katoličkog obreda sahrane:
 „Pomolimo se za pokojne vernike. Pokoj večni daruj im, Gospode, i svetlost večna svetlela njima.
 Opkoliše me samrtni uzdasi. Paklene boli me obužeše.
 Oslobodi me, Gospode. Blagosloven da je Gospod, Bog Izraelov.
 I ne uvedi nas u iskušenje. Nego izbavi nas od zla.
 Od vrata paklenih. Izvedi odatle, Gospode, dušu njegovu.
 Ne daj zverima duše onih koji se uzdaju u Tebe. I seti se na kraju duša siromaha svojih.
 Gospode Isuse Hriste, smiluj mu se. Hriste, oprosti mu.
 Gospode, počuj moju molitvu. I neka moj vapaj dospe do tebe.
 Smiluj mi se, Bože. Ne sudi svome sluzi, Gospode.
 Neka te u raj povedu anđeli, da bi s nekad ubogim Lazarom život večni tamo imao.
 Pomolimo se: Duša njegova i duše svih pokojnih vernika počivale u miru po milosrđu Božjem.“

(Rimski obrednik)

BELA KUN JE ODLETEO

Bela Kun* je avionom pobegao iz države.

Po podne – negde oko pet sati – u blizini ruskog doma, smeštene u hotelu *Hungarija*, iznenada je poleteo avion, preleteo Dunav preko brda Tvrđava i hrabrim zaokretom uputio se u pravcu Vermezea.

Avionom je upravljao lično narodni komesar.**

Leteo je nisko, na visini od jedva dvadesetak metara, tako da mu se moglo videti i lice.

Bio je bled i neobrijan, kao i uvek. Osmehivao se građanima koji su dole stajali. Bio je to zlorad osmeh, a nekima je i podrugljivo mahao.

* Bela Kun (1886–1939) – istaknuti mađarski i međunarodni komunistički vođa. Član Socijaldemokratske partije od 1902, boljševik od 1917, učesnik velike Oktobarske socijalističke revolucije u Rusiji. Osnivač je Komunističke partije Mađarske 1918. godine. Posle pada Mađarske sovjetske republike beži iz države i kao jedan od vođa Kominterne živi u emigraciji. (Prim. prev.)

** Osoba s ovlašćenjima ministra u vreme Mađarske sovjetske republike 1919. godine. (Prim. prev.)

Nosio je žerboe* kojima je do pucanja napunio džepove, zatim nakit, drago kamenje dobrotvorki grofica i baronica, crkvene pehare, a i mnoge druge dragocenosti.

S podlaktice su mu visili debeli zlatni lanci.

Jedan od tih zlatnih lanaca pao je nasred livade Vermezea kada se aeroplan naglo uzdigao i nestao u nebeskim daljinama, a tu ga je na kraju i našao jedan stari gospodin po imenu Plac – Josip Karolj Plac – građanin okruga Kristina, službenik poreske službe u Tvrđavi na Trgu Svete trojice.

Bar se tako pričalo u Kristini.

* Sitni kolači nazvani po Emilu Žerbou, poznatom budimpeštanskom poslastičaru. (Prim. prev.)

MILOSTIVI GOSPODIN, DRUG I MILOSTIVA GOSPOĐA

Kada se 31. jula 1919. u šest sati po podne pronela ta vest, Kornel Vizi je viknuo:

– Katice!

U kuhinji je stajala devojka debela kao punjeni golub.

Izgleda da se spremala za izlazak.

Već se potpuno obukla. Na sebi je imala roze bluzu, belu suknju, crni pojas od gumiranog platna, nove lakovane cipele. Ogledala se u malom ručnom ogledalcetu, posula je maramicu pirinčanim prahom i njime premazala svoje gojazno mekano lice.

Čula je da je zovu, ali nije se pomerila.

Zvono je kod njih već davno bilo u kvaru – još od doba Karoljija* – sve otad samo tako su vikali posluži, ili kucali iz radne sobe koju je tanak zid na kant delio od kuhinje.

Glas je ljutito vikao.

Na to je devojka prošla kroz dugačko uzano predsoblje, pogledala se u ogledalu ispod čiviluka, namestila kosu, a onda se ljuljajući okruglu stražnjicu doteturala do trpezarije.

* Vreme od oktobarske revolucije „jesenjih ruža“ 1918. do proglašenja Republičkog saveta. (Prim. prev.)

Na kauču u trpezariji izležavao se četrdesetogodišnji muškarac, zapušten kao klošar. Nosio je izgužvanu mekanu košulju bez kravate, zimske pantalone izbočene na kolenima i ofucane cipele. Jedino su kukasti nos i kratko ošišana brada ukazivali da je on ipak neko.

U ruci je čvrsto držao poslednji broj *Crvenih novina*,* daleko od očiju, gotovo na kolenima, jer bio je veoma dalekovid. Toliko se udubio u čitanje da nije odmah ni primetio sluškinju. Naslovom *Proleterska država u opasnosti!* novinski članci već su najavlјivali predstojeće urušavanje.

Katica pride kauču.

– I šta je sad? – mrzovoljno progunđa Vizi. – Dokle treba da se derem? – a da bi ublažio svoju strogost, tako ležeći slegnuo je ramenima.

Devojka je ravnodušno gledala u svoje lakovane cipele.

– U redu – rekao je Vizi raspravljajući sa samim sobom, pomirlјivo ali ipak strogo. – Zatvorite sve prozore!

Katica je krenula.

– Stanite. I zastore. I šalone. Jeste li razumeli?

A onda je još dodao:

– Probudila me je galama.

Bacio je *Crvene novine*, zašuštao je jeftini papir od slame sa smeđom bojom gareži, kao da ga je oprljila vatra svetskih razmera. Vizi se podiže s kauča, ugura obe ruke u džepove pantalona i pogleda napolje kroz otvoreni prozor trpezarije.

Dole se šetao onaj vojnik Crvene armije koji je maločas galamio, ali bio je toliko usamljen i napušten da više nije mogao ni da izazove neku mržnju. Beše to mali zakrčljali proleter, ni nalik ljudskom biću, nego embrionu kojem su o rame okačili pušku s bajonetom.

* Prve legalne komunističke novine u tadašnjoj Mađarskoj. (Prim. prev.)

Sumrak se kao i ranije lјljuškao nad izgaženom travom Vermezea: obasjao je božju planinu, Janoš planinu, a u dalјini značajno osvetlio krst na jednoj crkvi.

U blizini granitnog stepeništa stajali su ljudi u manjim grupama – uplašeno stado ljudskih ovaca koje je iznenada ostalo bez pastira – došaptavali su se, kako su u poslednje vreme i morali da nauče, dajući znakove gluvonemih i čitajući reči po pokretima usana.

Jedino to je upućivalo na promene.

Nigde oblaka. Svuda se širio dremlјivi vazduh, kao pred letnju oluju, kada vetar pritaji svoje disanje i čini se da je priroda velika soba, da su stabla igračke a ljudi obične voštane marionete. U toj oduzetosti nije bilo pokreta, ni glasa, samo jedna slika se pomerala i urlala, onaj plakat* koji je neumorno izvikivao: *Svi na oružje, na oružje!*, onaj divljak, mornar, koji je neverovatnom silinom tresao zastavu: moglo se videti kako se potpuno stopio s njom, a koščatom vilicom zinuo kao da želi da proguta ceo svet.

Vizi je često prolazio pored plakata, ali nikad se nije usudio da ga istinski pogleda. Gotovo da ga je tek sada osmotrio onako mirno, bez zaslepljenosti, kako gledamo sunce na zalasku koje više ne smeta našim očima.

Tamo daleko prema centru, kroz Bulevar Kristina brzinom vatrogasnih kola jurio je kamion natovaren šarenim tovarom dece koja su se vraćala kući sa izleta u Zugligetu. Deca su tresla grančice i mahala rukama.

Iz pravca planine čulo se jednoglasno pevanje tanušnog tona:

*Ustajte, vi zemalјsko roblje,
vi sužnji koje mori glad...*

* Čuveni plakat Roberta Berenjija nastao 1919. (Prim. prev.)

Mladi radnici, šegrtri-učenici, njih deset-petnaest, s istinskom neupućenošću pevali su ono čemu su ih naučili – *Internacionalu*.

Katica je završila svoje u ostalim sobama, pa je i u trpezariji zatvorila prozor.

Kada su svi prozori bili pozatvarani, Vizi priđe Katici i uz grozničav, sladunjav osmeh šapnu:

– Izgubili su.

Sluškinju to nije zanimalo, ili bar nije pokazivala. Ali gazda je stajao pred njom. Budući da mu se supruga još nije vratila kući, tražio je nekoga da olakša svoje srce.

– Katice – ponovio je – crveni su izgubili.

Služavka je samo odgovorila pogledom iščuđavanja što ju je gospodin udostojio svog poverenja.

– Nitkovi – dodao je Vizi, nozdrva raširenih u slatkom zanosu osvetoljubivosti.

Samo što je to izustio, neko počeo da lupa na ulazna vrata.

Vizi preblede. Digao je pogled u vazduh kao da traži reč koju je maločas izgovorio, a da bi zametnuo trag zamahnuo je rukom kao kada rasterujemo dim cigarete.

– Ja ću – rekao je i s naglom odlučnošću krenuo prema pred-soblju da otvori vrata, prosto žureći u susret opasnosti.

Koraćao je kao da je spreman na sve.

U glavi su mu se motale misli: skupljanje talaca, pretres stana, preki sud! A evo šta će izneti u svoju odbranu: dvadeset godina u državnoj službi, socijalistička savest, marksizam koji teoretski odobrava, samo ne i preterivanja!

Već je postao drugačiji čovek. Nije se osećao kao žrtva boljševizma, radije je mislio da je u stvari žrtva prethodnog sistema koji ga je, bogami vrlo često, nepravedno zanemarivao. U džepu sakoa napipao je člansku knjižicu sindikata. Srećom, još je nije iscepao kao što je tog popodneva mislio da uradi.

U hodniku pred njim stajao je omanji čovek u crvenom poštarskom kaputu s velikom kragnom. Kaput je bio ležerno raskopčan.

– Milostivi gospodine – preglasno je rekao čovečuljak, da bi svi stanari zgrade mogli da čuju – milostivi gospodine.

– Druže – pozdravio ga je Vizi – pa to ste vi, druže?

– Na vašoj usluzi, milostivi gospodine.

– Uđite, druže Fičor.

Tako su razgovarali, uz pravu svetskoistorijsku predusretljivost, obojica nesigurni, uzajamno ukazujući prednost onom drugom.

Kornel Vizi, savetnik ministra, sada je prvi put posle četiri meseca čuo svoju staru titulu. Osećao je blagu radost, ali i malo razočaranje, što nisu došli oni za čiji dolazak se već pripremio. Dok je Fičor, nastojnik zgrade u Ulici Atila, broj 238, bio kao ošuren što ga kućevlasnik i dalje oslovljava s *druže*.

Nastojnik je ušao u predsoblje i pružio ruku milostivom gospodinu. Vizi je stisnu.

Rukovanje je za vreme diktature proletarijata inicirao sam Vizi, a posle toga Fičor bi iz čiste pristojnosti uvek prvi pružio ruku.

– Pali su – oduševljavao se Fičor, i dalje preglasno. – Pali su banditi. Eno ih, već se pakuju.

– Hm – gundao je Vizi, kao da sluša dobru vest.

– Da, milostivi gospodine, na Tvrđavi se već vijori državna zastava. Istakao ju je moj zet.

– Važno je – rekao je Vizi – da najzad bude mira.

– Ona lepa crveno-belo-zelena – klimao je glavom Fičor, nastavljajući patriotsko sanjarenje dok je krišom posmatrao Vizijevo nepomično lice. – Biće ovde igranke, milostivi gospodine, sada će početi igranka.

Vizi je posmatrao koprcanje ovog nesrećnika, ali ogradio se, nije odgovarao.

Fičor se zbuni.

– Naime – mucao je – vaše zvonce. Sad bih imao malo vremena. Mislio sam, popraviću vam ga, milostivi gospodine.

– Tamo je kutija – pokaza Vizi prema kuhinji.

– Znam, milostivi gospodine – nasmešio se Fičor koji je smatrao ličnom uvredom i samu pretpostavku da on, nastojnik, ne zna gde bi bila kutija kućevlasnika.

U svojoj lepoj svečanoj odeći, Katica je ljutito donosila merdevine. S velikom mukom smestili su ih u uzanu i neprijatnu kuhinju, koja je bila donekle osvetljena samo iz svetlarnika i tokom dana prilično mračna. Fičor je hteo da uključi svetlo. Međutim, sijalica je bila odavno razbijena. Zatražio je sveću.

Sa svećom u ruci uspentrao se do kutije i sa vrha merdevina objašnjavao gospodinu šta ne valja sa zvoncetom. Pravio se važan dok je govorio, pridajući preveliki značaj i važnost svom poslu, ali sve s poniznim poštovanjem s kojim je verovatno pokušavao da ublaži okolnost da trenutno stoji tako visoko iznad milostivog gospodina.

Na vrhu merdevina, koje su se klatile dok ih je Katica pridržavala, vredno se latio posla. Odjednom je poželeo da nadoknadi sve što je propustio. Pipkao je delove u kutiji, neke i povadio i jedan po jedan spustio na kuhinjski sto. A onda je počeo nožem da grebe zardale žice.

Onda su na vratima ponovo zakucali.

Ušla je tanka, otmeno visoka gospođa u ljubičastoj kućnoj haljini. Bila je gologlava.

– Ljubim ruke, milostiva gospođo – klanjao se Fičor iz kuhinje, a budući da nije dobio odgovor, ponovio je: – Ljubim ruke.

Žena mu ponovo nije uzvratila pozdrav, okrenula je glavu i ušla u trpezariju.

Vizi ju je sledio.

Zagrlio je suprugu, izbila je njegova nezaustavljiva radost. Od sreće je počeo da škripi zubima.

– Znaš?

– Sve. Pričajtu da će nas još noćas okupirati. Rumuni.

– Ma kakvi. Velike sile neće to dozvoliti. Biće međunarodna okupacija: Italijani, Francuzi, Englezi. Gabor Tatar mi je rekao.

Žena je pogladila svoju lepu kosu boje ćilibara. Spustila se u stolicu za ljuljanje.

Praznim pogledom gledala je pred sebe, kako je već imala običaj. Tako je gledala kroz stvari, kroz ljude, kao da ne vidi ono što je pred njom, nego nešto drugo.

– Gde si se zadržala? Već sam se brinuo.

– Trčkarala sam. Zbog ovog – rekla je gospođa Vizi, a dok se polako ljuljala u stolici otvorila je šaku u končanoj rukavici i na sto bacila paketić umotan u novine.

– Šta je to?

– Maslac – rekla je žena s nadmenim osmehom. – Za tri maramice.

Fičor je i dalje pravio buku u kuhinji: popeo se uz merdevine da bi vratio delove.

Gospođa Vizi se okrenu u tom pravcu. Pokretom glave upitala je:

– A taj, šta traži ovde?

– Popravlja nam zvonce.

– Sada se setio? Četiri dana smo ga molili.

– Sam se ponudio.

– Zašto ga nisi izbacio?

– Nemoj, molim te.

– I te kako. Ovakve treba išutirati. Crveni.

– Tiše: čuće nas.

– Pa šta? Možda nije crveni? Đubre. Boljševik. Samo čekaj...

Vizi je smatrao da još nije došlo vreme za to.

Međutim, žena je tako energično, što se od nje baš ne bi moglo očekivati, skočila i pošla u predsoblje da izbací nastojnika.

U tom trenutku kroz taj zapušten, tako dugo mrtav stan prostrujao je glas električnog zvonceta. Povedonosno i svečano, čvrsto i oštro je zazvrjao, budeći nadu i želju za životom. Taj svež i veseo metalni zvuk ulio je dušu u stan, prostrujao kroz sve zidove i u svemu probudio samosvest.

Vizi je s uživanjem slušao u trpezariji. Supruga je tražila Katicu, ali shvatila je da se ona bez pitanja ponovo iskrala preko noći.

– Gotovo je – oglašio se Fičor, sagnuo se, zgrabio gospođinu ruku i ovom prilikom upeo da je poljubi.

Vratio je merdevine na mesto. A onda joj je užurbano, kao da zvono i rukoljub nisu bili dovoljni, s hrabrom poverljivošću, kao da odaje neku veliku tajnu, prišao i gotovo na uho šapnuo:

– Milostiva gospođo – spustio je pogled – znam jednu devojkicu.

– Šta kažeš?

– Jednu služaku.

Gospođa Vizi je pomislila da ne čuje dobro, ili da nije razumela to što je čula. Pogledala je u nastojnika s dubokim i neskriivenim zanimanjem. Oči su joj se zacaklile. Veću radost ne bi mogla da oseti ni da su joj obećali briljantnu ogrlicu.

– Iz Budimpešte?

– Ma kakvi. Sa Balatona. Seljančica. Moja rođaka.

Žena se uzbudila. Oduvek je sanjala o devojkama preko poznanstva, ali takve joj nikada niko nije predložio.

Smatrala je grehom da to važno pitanje raspravlja s nogu i zato je nastojnika pozvala u kuhinju, ponudila ga da sedne za sto i tamo ga ispitivala uz treptaje sveće; dugo je pregovarala s njim, potpuno zaboravljajući na muža.

Lično je ispratila Fičora.

A onda se vratila u kuhinju. S dva prsta podigla je sa stola Katičinu maramicu, pomirisala je, s gađenjem je bacila na zemlju, sklonila u stranu njeno ogledalce, zatvorila prozor prema svetlarniku i počela da priprema večeru: iznela je tost i pristavila vodu za čaj.

OPORA VEČERA

Kada je gospođa Vizi videla da pred vratima nema nikoga, ušla je u trpezariju.

- Šta to radiš?
- Samo sam hteo da isprobam – rekao je Vizi. – Zvoni.
- Čujem.
- Je li popravio?
- Čuješ i sam.
- Nadam se da mu ništa nisi rekla.
- Ne. Prekini s tim – podviknu mu žena, jer Vizi je i dalje pritiskao dugme od zvonceta. – Zar moraš da se igraš? Baš si dete.
- Gladan sam. Hteo bih da večeram.
- Ali kome to zvoniš?
- Katici.
- Gospođica je poodavno otišla.
- Kuda?
- Kuda? Pa tamo gde i obično ide. Smuca se.
- Sada?
- Da, sada.
- Ali danas nikome nije dozvoljeno kretanje ulicama.

- Baš nju briga. Stigao je Lajoš.
- Hak?
- Da, Hak. Sa šlepom.
- A kada će se vratiti kući?
- E, to mi nije rekla. Verovatno u ponoć – besnela je gospođa Vizi, a da bi još više mogla da se uzbudi, dodala je – verovatno negde u zoru.

- Je li ponela ključ?
- Mislim da jeste.
- Priznajem da je prijatno – rekao je Vizi. – Veoma prijatno. Spavati uz otvorena vrata. Može da nam uvede bilo koga.
- Smešan si. Praviš se kao da se to prvi put događa. Smešan si – i razdražljivo se okrenula i zalupila za sobom vrata, kako je to Katica imala običaj da radi.

U kuhinji je bacala sudove i lupala. Ponekad su joj bile potrebne takve emotivne erupcije. Kad bi se umorila da zajedno s mužem kao saveznikom raspravlja o brizi njihovog života koja nikako da prođe, ovakvim buntom izražavala je svoje nezadovoljstvo i ljutnju, na nekoliko minuta čak predstavljajući stvar – bar pred samom sobom – kao da je muž kriv za sve.

Unela je večeru na drvenom poslužavniku: šolju čaja, nekoliko komadića dvopeka i maslac koji je po podne nabavila.

Vizi koji je u podne pojeo samo čušpajz od tikvica i parče juneće džigerice, pogledao je u vodnjikavi zeleni čaj, u sumnji-vi crno-žuti kukuruzni hleb koji ni posle prženja nije postao poželjniji. Kiselog lica raspitivao se:

- Nemamo ništa drugo?
- Šta bismo drugo mogli da imamo?
- Nećeš ni postaviti?
- Uveče nemamo običaj da postavljamo.
- Svejedno – složio se Vizi. – I ovako je dobro.

Sakrio je lice u dlanove kao kada u domaćinstvu nešto nije bilo u redu. Dugo nije progovarao. U mislima je priželjkivao beli stolnjak, porcelanske tanjire s cvetićima, srebrne noževe, kristalne boce za vino koje su se nekada caklile na ovom stolu kada su priređivali večere njegovim prijateljima iz ministarstva.

– Ti ne jedeš? – ispitivao je suprugu.

Gospođa Vizi je vrlo retko večeravala. Godinama je patila od nervoznog stomaka. Njena bolest dodatno se pogoršala u boljševičko vreme. Osećala je kiselinu u želucu.

Uzela je kartonsku kutijicu, isplazila svoj bleđi jezik, stavila na njega tri tamnozeleno kuglice, progutala ih uz čašu vode i stresla se.

Tim više je navalio njen muž. S nezasitošću zdravog muškarca krckao je pod zubima isušene, slatko-gorke komadiće kukuruznog hleba na koje je veoma brzo namazao onih pet dekagrama maslaca. Ali sve je već nestalo. Oči su mu ispadale od gladi. Mešao je svoj čaj, ubacio saharin. U nedostatku šećera zavoleo je i saharin. Bar je bilo slatko.

Dok je prilično bučno srkutao čaj, ispričao je susret sa svojim kolegom Gaborom Tatarom, od kojeg je u Ulici Uri saznao da je kraj, da je najzad kraj, kraj. Došao je kraj socijalističkoj proizvodnji, revolucionarnoj svesti, neće više uznemiravati čestite, radne građane.

Vizi je neizmerno mrzeo crvene, za šta je imao mnogo razloga. U boljševičko vreme je gladovao. Čim je uvedena komuna stavili su ga na raspolaganje. U stanju obezglavljenosti platu su zaboravili da mu obustave, ali šta je moglo da se kupi za to? Tokom rata je potpuno propao. Na samom početku je svu svoju imovinu uložio u ratni zajam – dvesta pedeset hiljada zlatnih kruna, jer bezuslovno je verovao u pobedu nemačkih oružanih snaga. Jedino mu je ostala dvospratna kuća, ali ni ona nije donosila zaradu. Četiri sobe na prvom spratu zauzeli su oni, dok su

u dva stana na drugom spratu stanovali njihov porodični lekar Mikloš Movister i jedan mlađi advokat, Silard Druma. Kuću su mu oduzeli crveni. Ova kuća u neposrednoj blizini Ulice Mozdonj ionako se dopala Lenjinovim momcima. Advokata Silarda Drumu odveli su kao taoca, dva meseca je proveo u sabirnom zatvoru, dok su starog Movistera, lekara klerikalca, neprekidno kinjili, a kod Vizijevih su prvi put ušli onda kada su uhapsili suprugu. Preko balkona je istresla stolnjak i bila optužena da je tako davala znakove kontrarevolucionarima. Silom su je odveli u zgradu Parlamenta i tek oko ponoći pustili, i fizički i duševno potpuno slomljenu. Sledećeg jutra posetio ih je jedan mladi politički izaslanik u kožnim čizmama, koji je izvukao tanak štapić i njime nadmeno mahao i udario po stvarima u celom stanu. Rekvirirao im je dve sobe, trpezariju u kojoj su sada sedeli i salon do nje. Na sreću, izgubili su vlast pre nego što su uselili stanare.

Ali od svega mu je najteže palo to što su ga u ministarstvu osudili na dokolicu. U njemu je živela neobuzdana želja za vlašću, koja je sada uprazno radila u njemu. U tim nesrećnim mesecima samo se saplitaio levo-desno. Ranije je bio mrgodan, nepoverljiv službenik i sa svojom ženom nikada nije razgovarao o poslu. Sada je progovorio. Prilikom dugih šetnji po brdima Budima, ili ovde, dok su iščekivali te strašne stanare, ženi je držao predavanja o svojim političkim platformama i golobradima koji su od ministarstva napravili nakaznu ustanovu.

Nije mu bilo lako da se nosi sa svim tim. Čim je popio čaj počeo je da hoda gore-dole, pričao je o kontrarevolucionarnim događanjima koja su najednom poprimila umirujuće obeležje.

– Sećaš li se – neprestano je pitao – sećaš li se?

Pominjao je poznanike koje su obesili, službenika koji je u crkvama delio letke, zbog čega su ga ubili ispred zgrade

Parlamenta, ludovikance,* hrabre ludovikance koje su ovi podrugljivo nazivali „vetropirima“ kontrarevolucije.

– A tek oni monitori.** Kada su pod tamnim plaštom dima na brzinu uplovili u Dunav. Upravo sam se brijao. Pomislili smo da to komunisti pucaju. Otrčali smo kod Tatarevih, gledali smo s tavanskog prozora. Na obali Dunava vrvelo je od ljudi kao da su mravi. Tada su ubili onog jadnog Berendija, čuvenog dečjeg lekara.

Malo je zastao, a onda nastavio:

– Brašančeva litija*** bila je nešto drugo. Neki sovjetski tip s naočarima biciklom je naleteo na oltarsku svetinju, opsovao je, kažu da je i pljunuo. Začas su ga oborili na zemlju, odvukli do ulaza najbliže kuće i udarali pesnicama i štapovima dok nije izdahnuo. Navodno, dokrajčio ga je neki kelner.

Ali najuzbudljivija je bila, s tim je sve otpočelo, kontrarevolucija u okrugu Kristina. Taj događaj oboje su mogli uživo da prate.

– Ti si stigla tek kada su sa kamiona poskakali crni kovrdžavi teroristi**** i osuli paljbu na crkvu. Masa je vrišteći počela da beži prema osnovnoj školi, gde su se prijavljivali za Crvenu armiju. Međutim, nisi videla sam početak. Bio sam tamo. Počelo je tako, molim te, što su mahali maramicama. Ceo Trg Kristina bio je u belom. Tramvaji su stali, svi su skinuli šešire, pevali su himnu. Nikada neću zaboraviti. Crvenu zastavu su iskidali i spalili. Neka plava glumica ju je zapalila ispred apoteke *Marija*. Zatim smo zajedno potrčali našoj kući. Bio je to siv i vetrovit

* Pitomci vojne akademije koja je nosila ime kraljice Marije Ludovike. (Prim. prev.)

** Oklopni ratni brodovi koji su mogli da uplove i u plitke vode. (Prim. prev.)

*** Katolički praznik kada se u litiji nose Hristovo telo i krv. (Prim. prev.)

**** Jedinice koje su nastupale protiv kontrarevolucionara, takozvani Lenjinovi momci. (Prim. prev.)

dan. Ispred nas je trčala devojčica s molitvenikom s koricama od slonove kosti u ruci. Jadnica se pred našom kućom onesvestila. Nije mogla dalje da podnese sva ta uzbuđenja. Dugo je ležala na našem trotoaru, nepomična kao drveni trupac. Nije znala za sebe. Iznela si joj čašu vode. Sećaš se?

Pravo zadovoljstvo predstavljalo je već i to što je o svemu moglo da se govori ovako otvoreno i glasno. Međutim, Vizi nije dobio nikakav odgovor. Širom otvorenih zanimljivo sivih očiju njegova supruga je samo gledala u prazno.

Posle duge pauze je progovorila.

– Sutra će ponovo biti pospana.

– Ko?

– Katica. Ponovo će se do devet valjati u krevetu.

– A, tako – rekao je Vizi, jer i dalje se nalazio tamo napolju, s masom, gde se istorija krčkala i zveckale železne kockice sudbine. – Zašto si je pustila? Zašto nisi malo oštريا prema njoj?

– Kad bih smela. Napustiće me – naglo se dohvatila teme.

– Da si je samo video kakav ubilački pogled je uputila prošle nedelje kad sam samo rekla da možda ne bi trebalo da izlazi svake večeri.

Gospođa Vizi naglo skoči i oponašajući Katičin glas počeo da pišti:

– „Ako vam se tako više sviđa, mogu ja i da se ne vratim.“

Eto, to mi je rekla ta bezobraznica. A zatim je njišući se izašla na vrata – sada je i pokazala – evo, ovako – i oponašala je Katičin hod.

Muž je za trenutak zaprepašćeno gledao u suprugu koja je obigrala celu sobu, u besu je glumila kao neka čudna glumica na neobičnoj pozornici.

Sažalio se na nju i tek onako rekao:

– I šta si onda uradila?

– Kako šta? Isto što i uvek. Progutala sam knedlu. Želela sam da je šutnem u ono njeno debelo...

– E, pa, nažalost, one su zaista takve.

– Samo žderu – vajkala se žena. – Prepunih usta. I petljaju s vojnicima. Ali ova je, dragi moj – nagnula se prema mužu i počela da šapuće – ova je i bolesna.

– Šta joj je?

– Ono – značajno je rekla gospođa Vizi. – Ima ono – i prestravljeno ga je pogledala.

– Ne vidi se na njoj.

– Videla sam na njenom donjem vešu.

– Pa, debela je.

– Od toga je tako naduvena. Noge, ti otečeni članci. Odvratno. Osim toga, navraća i onaj njen stariji brat, onaj divljak, mašinovođa. Zastrašujuće. Naša kuća je prava krčma. Čovek živi u strahu u svojoj rođenoj kući. Plaćeni neprijatelj. Jao, samo da više ne gledam tu njenu ružnu, plavu njušku. Bilo bi mi olakšanje.

– A ostale? – odsutno je pitao Vizi. – Pusti, ni druge nisu bolje.

Gospođa Vizi duboko udahnu, htela je da su usprotivi, ali zasad je radije ugušila svoje zgražanje.

Nikada otkad zna za sebe nije srela takvu prevejanu mrcinu. Bila je kao lenjivac, i bezobrazna, i nemoralna, i ravnodušna, pogotovo ravnodušna. Kretala se po stanu kao da je to njena dedovina i kao da nema ništa s onima koji osim nje tu žive. Ako bi je u jutarnjim satima upitala šta da se kuva, uz besprizoran pokret usta samo bi odgovorila: „Meni je potpuno svejedno.“ Ko je za to još čuo? Nikada nije htela da čeka u redu. Kod Vija-torisa, bakalina, sama je morala da stoji u redu sa smrdljivim sluškinjama, satima da džonja za sto pedeset grama masti, sve dok nije pala s nogu. Katica je za to vreme otišla u provod sa

svojim dečkom, onim odvratnim mornarom s tetovažom na ruci, s Lajošem Hakom, koji na nju troši silan novac a da niko ne zna odakle mu. Mada je pokušala i lepim rečima, i pokoravala je, naređivala joj. Sve uzalud. Katici su reči ulazile na jedno uho a izlazile na drugo. Nije obraćala pažnju na njenu krhkost, da je zbog dovijanja u ovim teškim vremenima smršala čak deset kilograma, baš je nju bila briga, pustila ju je da rmbači, trčkara za malo hrane, da glanca pod, bezobraznica jedna.

A one druge?

Spustila je ruke u krilo i, kao i ranije, sva snuždena razmišljala da li su druge zaista bile bolje.

Ona koja ih je služila pre Katice, ni slučajno. Lujzika Hering je krala kao svraka. Ta je krala sve, ali najviše je volela maramice. Izbacila ju je odmah, radije je dva meseca ostala bez devojke. Zanatlijske ćerke iz Pešte uglavnom krađu. Jedna joj je ukrala zlatni sat koji je nasledila od pokojne majke, dok je druga oparala dunje i za sebe povadila skoro tri kilograma guščjeg perja. Seljančice, kakva je bila Erži Varga, vredno su radile, ali od njene zimnice i začina slale su svojim kući. A onda su jele. Gospode, koliko su samo pojele! Da su mogle, proždrlle bi celu kuću. Čak ni za vreme velikog spremanja nisu ispuštale hleb iz ruku. Istina, ponekad bi se našla pokoja podnošljiva. Ali njoj je pak majka zabranjivala da služi, ili ju je izludela i odvela rođena sestra. Švabice? One su čiste ali nepouzdanе. Slovakinje? Vredne ali vulgarne. Karolin je imala istovremeno dva ljubavnika, jednog vojnika i ne baš mladog romanopisca, koga su i zatekli na kauču salona kada su se iznenada vratili s godišnjeg odmora.

Ko bi znao šta sve stanuje u njima? Lidi, na primer, ona ružna Lidi, ona mala dadilja sa smešnom pundom navrh glave. Ko bi se nadao? Bila je ružna kao mrkla noć. Ipak, jednog jutra ležala je u kuhinji na krvlju natopljenom madracu, u

polunesvesnom stanju zbog gubitka krvi, lica sivog kao pepeo, već je bila u ropcu kada su je ljudi iz hitne pomoći u posljednjem trenutku odvezli. Samoj sebi je napravila zabranjeni hirurški zahvat. Ta je legala sa svakim. Ako bi je poslali po vino ili pivo, tamo bi se hvatala uza zid pored ulaza. Bila je demon svih šegrtu u piljarnicama po kraju.

Ona koja se nije kurvala pravila je silnu štetu, razbila bi umivaonik, usred peglanja izgorela bi njen donji veš, falširala bi od jutra do sutra, šećkala se po pozorišnoj bašti *Horvat*, čitala časopise o pozorištu i filmu, sanjarila, smrtno se zaljubljuivala u neafirmisanog tenora. Jedna je ogovala, dok je druga bila probirljiva, nije jela varivo, sitne kolače, tražila je pečenje koje su oni jeli, neprestano je pričala o svom bivšem nameštenju gde je i za doručak dobijala prašku šunku. Da, i Margit Menjei je bila od posebne fele. Ona je, recimo, predmete dodirivala samo vrhovima prstiju, kao da se plašila da bi mogla da se isprlja, ali zato je bila prljava dušica, volela je štroku, po nameštaju je stalno bilo prašine debljine prsta, čaše su bile lepljive, u fioku je ubacivala masne noževe i viljuške. Na sreću, nije se dugo zadržala. Samo što su i ostale brzo otišle, nisu se ni zagrejale, nijedna nije ostala duže od pola godine. Jedna je posle samo dva sata napustila stan. Radije je vratila dvostruku kaparu. Gospođa Vizi je pokušavala s raznima. Uzela je jednu devojkicu iz sirotišta s namerom da je sama odgoji. Međutim, tek ta se izbezobrazila. Ni tri meseca nije mogla da izdrži s njom. Zahvalila je Bogu kada je posle skandaloznih scena uspela da je se oslobodi. A Mari, i Viktor, i Ilona, Ilona Tulipan, i Ema, Ema Zakarijaš, i Beške, Beške Roža?

Razmišljala je koja li je bila ta Beške Roža. Videla je žene pred sobom, plave i smeđe, mršave i debele, koje su za dvadeset godina njenog braka prošle kroz kuću. Već ih je brkala jednu s drugom. Pronašla bi jednu glavu, a onda bi za nju tražila telo,

ili je telu nedostajala odgovarajuća glava. Preturala je po toj neobičnoj ropotarnici. A onda je shvatila da uzalud nadgleda prošlost, tamo ne nalazi mnogo utešnog, nije mogla da se seti ni jedne jedine sluškinje vredne pažnje. Svaka ju je izradila, iskoristila njeno poverenje, a ona je morala da traži iz početka. Ponovna potera za novom devojkicom kao da je bila ukleta. Skoro da mora da dà za pravo svome mužu koji je govorio da su sve one iste.

Na kraju se ipak zadržala na ovoj poslednjoj. Katici. Nju je najviše mrzela, jer uvek je najviše mrzela one prisutne, koje su je svojim prisustvom stalno podsećale u kakvoj je užasnoj situaciji.

Njen muž se i dalje šetao po sobi, i dalje je pričao o sutrašnjem sastanku službenika ministarstva koji će se izjašnjavati o novonastaloj političkoj situaciji.

Gospođa Vizi se ogradila od svega toga. Udaljenoj u mislima, lice joj je posivelo i smrklo se.

A onda su joj se bore na licu odjednom izravnale. Neka svetlost se pojavila iz očiju, kao da je iznutra osvetljava nekakva lekarska lampica.

Rekla je:

- Ima tu jedna nova devojkica.
- Odlično – dobacio je Vizi.
- „Odlično“ – rugala se žena. – Nisi ni obratio pažnju na mene.
- Kako da nisam. Ko ju je preporučio?
- Fičor.
- I kada može da počne?
- Za sada radi kod drugih.
- Gde?
- Nedaleko odavde. U Ulici Arok.
- Kod koga?
- Kod nekih Bartoševih.

– Ko je taj Bartoš? – pitao se Vizi. – Bartoš, Bartoš, čekaj malo – i začuđeno je izjavio: – Ne poznajem ih.

– A kako bi i mogao da ih poznaješ? – prasnula je gospođa Vizi, koja danas nikako nije mogla da podnese neumesno ponašanje svog muža. – Zašto bi svakoga poznavao? Čudan si.

– A čime se bavi taj Bartek?

– Pre svega: *Bartoš* – ispravila ga je žena. – Bartoš je visoki finansijski nadzornik.

– Ako je finansijski nadzornik, onda mora da obilazi gradove širom države.

– Tako je. Stalno je na putu. Udovac. Ima dvoje dece.

– A devojka? Pouzdana, dobra, vredna devojka?

– Otkud znam? Znam koliko i ti. Fičor tvrdi da je odlična.

– Onda daj otkaz Katici.

– Da ponovo ostanem sama? Neka, hvala.

– Onda nemoj davati otkaz Katici.

– Fičor je – oštro je rekla žena – zasad samo rekao da bismo eventualno mogli da je dobijemo. Eventualno – naglašavala je. Moramo je privoleti. U današnje vreme to ne ide tako lako. A onda, ko zna, možda ću napraviti još gori pazar.

Viziju je dodijala ta rasprava koja se vrtela ukrug, ali ni sam nije mogao da se iskobelja iz nje.

– Zašto onda ne uzmeš drugu? Više njih ti je nudilo služavku.

– Ko to?

– Gospođa Movister.

– Gospođa Movister bolje da ćuti. Sve što ta žena zna jeste da se vajka. „Kako mi te je žao, draga moja, što stalno moraš da se boriš s ovakvim devojkama, čekaj, poslaću ti ja jednu.“ I tako mi obećava dve godine. Ona misli samo na pozorište. Na probe, premijere i popodnevne matinee.

– A gospođa Druman?

– Znaš, ona ti je ljubomorna. Srećna je što sam u ovakvim teškoćama. Silazi do nas da bi se nagledala lepe Katicice. Naravno, lako je njoj. Iako je luda, njena Štefi ti sve završava. Bavi se čak i detetom. Etel već dvadeset godina služi kod Movisterovih, pomaže čak u ordinaciji kod onog bolesnog doktora. Žena nikada nije kod kuće. A plata joj je upola manja od onog što ja plaćam Katici. Ni hrana nije bolja nego kod nas. Ali ona ipak ostaje. Sam Bog zna zašto. Treba imati sreće za takve stvari. Kao i za sve. Neki ljudi imaju sreće. Mi nemamo. Ne znam šta smo zgrešili. Eh – uzdahnula je i počela polako da vadi ukosnice iz kose – čovek se samo nervira, isplaćuje taj silan novac i stalno se muči. Ne вреди živeti...

I Viziju se smrklo. Predložio je da pođu na spavanje.

Bilo je oko deset. Svetlo je moglo da se vidi kroz spuštene roletne trpezarije, trebalo ga je ugasiti, mogao bi da ga primeti crveni vojnik. U julu je jednom prilikom pucao u prozor.

– Zašto ne dolaziš? – molio ju je muž koji se već svlačio u spavaćoj sobi.

Ali žena je ukočeno samo stajala nasred dnevne sobe.

– Dakle – pozivao ju je Vizi. – Šta ti je? Malo si nervozna.

I začudio se.

– Ti si kao dete. Stalno te služavke. Većito služavke. Kakva sitničavost. Reci mi, вреди li to? Zbog jedne služavke? Zar te nije sramota?

Gospođa Vizi je ušla u sobu, razmeštala je krevete. Muž je tek tada primetio da ona plače.

– Angela – smirivao ju je, dok je sedeći na stolici posmatrao kako odlaže posteljenu, s krupnim suzama na licu kao Asta Nil-sen* u bioskopu. – I tvojim živcima je kao i mojim naškodilo ovo užasno razdoblje. Nije ni čudo. Moraš da se odmaraš. Ali sada je svemu kraj. Počinje novo doba, potpuno novo, srećno

* Danska glumica (1881–1972), zvezda nemog filma. (Prim. prev.)

razdoblje. Život će se promeniti. Živećemo, ponovo ćemo živeti. Ovaj današnji dan nije običan 31. jul 1919. godine. Upamti. To je istorijski dan.

Gospođa Vizi je pre spavanja kosu zaštitila velom.

Oboje su legli u široke bračne krevete, koji su već duže vreme služili samo za spavanje.

Vizi je ugasio noćnu lampu.

Mrak se spustio na njih, senke se ustalasale, obrisi nameštaja stopili se sa zidovima.

Vizi se uplašeno podiže u svom krevetu.

– Čujem topove. Pucaju – šaputao je.

– Ne – rekla je gospođa Vizi, koja se takođe podigla i sela.

– Pucaju, iz pravca Vermezea.

Automobili su bružali na putu prema Tvrđavi, koja je za vreme političkih previranja kao puls merila nervozu grada i države. Psi su razdraženo lajali.

– Možda je to guma nekog automobila – objašnjavala je gospođa Vizi. – Spavaj.

Poslednjih meseci naslušali su se noćne pucnjave iz topova, ali kao vojnici na ratištu uspevali su da i pored toga zaspe.

Posle nekoliko minuta žena se oglasila:

– Mislim da bi ipak trebalo pokušati s onom devojkom.

– Treba pokušati – zevajući reče Vizi. – Učini kako hoćeš.

Pokušaj. Servus. Spavaj.

Neko vreme ležali su nepomično jedno pored drugog pod tankim letnjim jorganima.

A onda se iza njihovih zatvorenih očnih kapaka upalila čudna svetlost, iznenada su ustali, napustili jedno drugo, prekoračili zidove soba i daljinu proteklih godina, lutajući na različite strane njima nepoznatim stazama, ali sada već preobučeni u razne bajkovite pozorišne kostime.

Desilo se svakidašnje čudo: sanjali su.

RAZNA UZBUĐENJA

Kornel Vizi je bio čovek koji je oprezno spavao.

Sklopčao se kao jež da bi zauzimaš što manje mesta. Skrivaćući se u zaklonu svojih belih jastuka, i dalje je davao dvosmislene izjave. Smeškao se u lice svojim smrtnim neprijateljima, revolucionarima. Čak i u snu je taktizirao.

Čim je ujutro otvorio oči, kao oni ljudi kojima se prethodnog dana desio neki radostan preokret koji je promenio njihov ružan i beznadežan život, i dalje je razmišljao o problemu, jer dok je spavao zaboravio je ono lepo od juče. Ponovo je otkrio stvarnost, prepoznao onu davnu radost koja je u međuvremenu očvrsla i sada se činila još boljom i zanimljivijom.

Još jednom se čitavom dužinom ispružio, a onda skočio na noge. Na noćnom ormariču čaša vode bleštala je kao tečno srebro. Bez doručka je izašao na ulicu. Oni koji su ga videli pre nekoliko dana sada su se okretali za njim. Stari model iz modnih časopisa vaskrsao je iz mrtvih. Nosio je sivo odelo, kao sneg belu košulju, besprekornu kravatu. Sa svih strana su ga pozdravljali poznanici i nepoznati.

– On je bio opasan crveni – ponavljao je Druma. Radio je s narodnim komesarom Poganjem, komunistom i boljševikom. Video sam njihovu zajedničku fotografiju sa mesta gde su ubijali nepodobne.

– I šta je tamo radio sa Jožefom Poganjem? – radoznalo je pitao jedan od kolega.

– Samo je gledao – tajanstveno je rekao Druma.

– Ne razumem – odmahivao je glavom kolega. – Šta taj onda zapravo hoće? Na kojoj je strani? S kim je u stvari?

– To ti je jednostavno – lakonski je rekao Druma. – Sa svima i ni s kim. Kako vetar dune. Ranije, kada su ga potplatili Jevreji, bio je na njihovoj strani, a sada ga plaćaju hrišćani. Pametan ti je on čovek – rekao je Druma i namignuo. – Zna taj vrlo dobro šta radi.

Tri druga su se složila oko toga. Ponovo su zastali pri kraju ograde. Videlo se da ni sada ne razumeju sasvim. Na licima im se moglo primetiti da su zapravo imali samo jednu jedinu misao, a videlo se da dve ne bi ni mogli da smisle.

Slegnuli su ramenima i produžili nizbrdo. Druma je rekao još nešto što je izazvalo smeh kod one dvojice.

A šta, to već nije moglo da se čuje.

Na njihov razgovor probudio se beli kuvas Labud, zadužen za mir i sigurnost porodične kuće, potrčao je do ugla bašte i tamo počeo ljutito da laje tako da su se glasovi one trojice potpuno izgubili u lajanju psa.

Ševa

1923.

Õneki

PRVO POGLAVLJE

(U kojem će se čitalac upoznati s dvoje starih ljudi i njihovom ćerkom, predmetom njihovog slepog obožavanja, a saznaće i o izletu u pustu do kojeg je došlo pod mučnim okolnostima)

Na sofi s naslonom u trpezariji visili su parčići kanapa u nacionalnim bojama, zatim komadi konopca od lana, ležali su otpaci papira i iscepani primerak lokalnih novina u čijem se zaglavlju, ispisano debelim slovima, moglo pročitati: *Šarseški glasnik*, 1899.

Zidni kalendar pored ogledala pod jakom svetlošću pokazivao je mesec i dan: 1. septembar, petak.

Zidni sat s klatnom, koji je otkucavao u nacifrano izrezbarenoj drvenoj kutiji sa staklom i svojim klatnom od žutog mesinga na sitne komade seckao dane koji su se činili beskrajnim, pokazivao je vreme: pola jedan.

Otac i majka su pakovali stvari u trpezariji.

Rvali su se s otrcanim braon koferom. U platnenu torbicu na njegovom pregradnom zidu ugurali su gust češalj, zatim pritegli kofer kaišem i spustili ga na pod.

Stajao je tu spreman za put, do pucanja nabijen svakojakim stvarima, s ispuččenim stomakom na dve strane, kao mačka koja će omaciti devetoro mačića.

U putnu korpu na stolu dodali su samo još ponešto: ženske gaćice sa čipkom, bluzu, gumene kaljače i spravicu za

zakopčavanje dugmića na cipeli, koje je njihova ćerka s mnogo pažnje već pripremila.

– Četkica za zube – rekao je otac.

– Dabome, četkica – klimnula je majka – umalo da četkica za zube ostane kod kuće.

Odmahujući glavom požurila je u hodnik, a odande u devojačku sobu, da bi s umivaonika od emajliranog lima donela četkicu.

Otac je dlanom još jednom blago pritisnuo stvari, nežno ih gladeći da bi lepo legle jedna preko druge.

Šurak Bela Božo, ženin stariji brat, u više navrata pozivao ih je da se leti odmore na njegovom imanju u Tarkevi.

Nasred ne preterano velike puste od sto hektara, među oronulim gazdinskim zgradama uzdizao se trosobni „zamak“, s prostranom prostorijom sa strane, gostinskom sobom čijih su se okrečenih zidova s lovačkim oružjem i trofejima dobro sećali.

Godinama nisu odlazili tamo, ali majka je često pominjala „imanje“ i trskom obrasli potočić ispod brežuljka, na čijim talasićima je nekada, u detinjstvu, puštala čamce od papira.

Stalno su odlagali taj izlet.

Međutim, ove godine svako pismo koje bi stiglo s puste završavalo se time da dođu već jednom, da što pre dođu.

U maju su najzad odlučili da ih posete. Međutim, leto je, kao i ranije, prošlo u nabavci zimskih potrepština, u kuvanju pekmeza, u vezivanju tegli s kompotom od trešanja i višanja. Krajem avgusta obavestili su ih da su ponovo zaglavili u kući, da nisu radi da se više pokreću, a i stari su već, ali umesto njih poslaće na nedelju dana svoju ćerku. Ionako se naradila, dobro će joj doći malo odmora.

Rođaci su vest primili s radošću.

Pošta je svakodneвно pristizala i odlazila. Ujka Bela i njegova žena, ujna Etelka, napisali su pismo devojci, devojka je na to odgovorila, majka je napisala snaji a otac šuraku, moleći ga da

s kočijom lično sačeka njegovu ćerku, jer salaš je od železničke stanice na tri četvrt sata pešačenja. Oko svega su se dogovorili.

Ipak, poslednjih dana razmenjivani su i telegrami da bi se dokraja raščistile i najsitnije pojedinosti. Putovanje više nije moglo da se otkazuje.

Majka se vratila i donela četkicu za zube. Otac ju je pažljivo umotao u svileni papir.

Još jednom su se osvrnuli po sobi, a kada su videli da ništa nije izostalo, pritisnuli su poklopac na korpi.

Ali ključ nije hteo da zakači bravu, stalno je preskakao, zato su korpu obmotali onim kanapom od jakog lana i vezali tako što ju je otac pritiskao svojim mršavim grudima sve dok mu na čelu nisu iskočile žile.

Toga dana sve troje su se rano probudili i odmah počeli da pakuju, ali u velikom uzbuđenju samo su tumarali tamo-amo po sobama. Nisu mogli ni da ručaju na miru, jer stalno bi se setili ovoga ili onoga.

A evo, sada su završili sve.

I korpu su spustili na pod, pored kofera. Kolica su truckala po ciglom popločanom dvorišnom puteljku koji je vodio od Ulice Petefi preko bašte sve do verande.

Pojavio se jedan mladi dugajlija koji je ravnodušno stavio kofer i korpu na kolica i već ih je gurao napolje, a onda prema stanici.

Otac je nosio mišje-sivo odelo, iste boje kao njegova kosa. Veoma je osedeo, i brkovi su mu bili belkasti, ispod očiju su mu visile kesice od naborane, propale, kao pergament tanke kože.

Majka je kao i uvek nosila svoju crnu haljinu. Njena kosa, zalizana orahovim uljem, još nije svuda posedela, ni bore na licu još se nisu pokazivale, jedino su joj preko čela protrčale dve dublje linije.

Ipak, koliko su samo ličili jedan na drugo. U očima im je treptao isti sjaj straha, tanki, hrskavičavi nosevi jednako su im štrčali, i uši im se crvenele na isti način.

Pogledali su na zidni sat. Otac je osmotrio i svoj džepni sat, koji je bio tačniji. Izašli su na verandu i odatle uglas viknuli prema bašti:

– Ševo!

Na klupi ispred cvetnih aleja, ispod divljeg kestena sedela je jedna devojka. Heklala je nekakav prekrivač od žutog pamuka.

Videla se samo crna kosa koja je, kao krošnja zemlju, zasenila njeno lice, pokrivajući ga tri četvrtine, a pokazujući samo ostatak.

Nije se odmah pomerila. Verovatno ih nije ni čula.

Osim toga, volela je da sedi tako, pognute glave zureći u svoj rad, dugo, čak i onda kada bi se umorila, jer iz dugogodišnjeg iskustva znala je da joj takvo stanje najviše priliči.

Dešavalo se i da čuje glasove, ali da ipak ne podigne pogled. Vladala je sobom s gotovo bolesničkom samodisciplinom.

Sada su jače vikali:

– Ševo!

Pa još jače:

– Ševo!

Devojka pogleda prema verandi na čijem su najvišem stepeniku stajali otac i majka. Ševom su je nazvali davno, veoma davno, dok je još pevala. Od tada joj je ostao nadimak i ona ga je nosila kao preraslu dečju odeću.

Ševa duboko uzdahnu – uvek je duboko uzdisala – namota pamuk, stavi ga u korpu za pletenje i uputi se prema nadstrešnici obrasloj divljom lozom. Znači, mora da krene, pomislila je, voz uskoro polazi, večeras će već spavati kod ujaka na tarkevskoj pusti. Hodala je blago se gegajući.

Stari su s maznim osmehom posmatrali kako se približava.

A onda, kada joj se lice iznenada pojavilo sred krošnje, osmeh na usnama roditelja malo je izbledeo.

– Možemo poći, zlato – rekao je otac oborenog pogleda.

DRUGO POGLAVLJE

(U kojem ćemo proći Ulicom Sečenji
do železničke stanice i voz će najzad krenuti)

Išli su duž drvoreda topola, Sečenjijevom ulicom, jedinom asfaltiranom ulicom Šarsega koja je vodila pravo na stanicu, onako kao i pri svakodnevnim šetnjama: u sredini Ševa, s desne strane majka, a s leve otac.

Majka je pričala kako je u poslednjem trenutku stavila u korpu četkicu za zube i objašnjavala gde se nalaze manje stvarčice. Otac je nosio vuneno ćebe s belim prugama i čaturicu koju je za put napunio dobrom bunarskom vodom od kuće.

Akoš Vajkai nije govorio, polako je nemo koračao i gledao svoju ćerku.

Ševa je nosila laganu haljinu i ogroman šešir s demode tamnozelenim perjem. Protiv velike vrućine otvorila je ružičasti suncobran koji je po njenom licu rasejao oštru svetlost.

Ševa je bila dobra devojka, veoma dobra devojka, jedina radost njegovog života. Akoš je to uvek govorio i sebi i drugima.

Znao je da sirotica nije lepa i to ga je dugo bolelo. Ali kasnije ju je video nekako nerazgovetnije, lik joj je izbledeo, okružen prigušenom izmaglicom; i ne misleći više na to kakva je, beskrajno ju je voleo takvu kakva jeste.

Ima pet godina, ima već i deset godina tome kako je izgubio svaku nadu – nije više ni pomišljao da bi ipak mogao da je uda. A kada bi se s devojkom nešto desilo i Ševa promenila frizuru, ili posle jeseni obukla svoj zimski kaput, ili se u proleće pojavila u novoj haljini, Akoš bi bio nesrećan sve dok se ne bi ponovo navikao na nju.

I sada je zbog toga patio. Žalio je Ševu, a da bi to sažaljenje nekako umirio, mučio je sebe. Zagledao se u nju pažljivo, tako-reći uvredljivo: u to lice na koje se ne može navići, koje je bilo i buc masto i mršavo, u mesnati nos širokih, konjastih nozdrva, muškobanjaste i stroge obrve, sitne oči boje surutke, koje su donekle podsećale na njegove.

Nikada u životu nije se razumevao u žene, ali jasno je osećao da je njegova ćerka ružna. Sada nije bila samo ružna, nego i uvela, stara, prava usedelica.

To se dokraja ispostavilo tek sada, pod ružičastim zracima suncobrana, na tom gotovo pozorišnom osvetljenju. Ona je kao gusenica pod ružinim žbunom, pomislio je.

Koraćao je i koraćao u svom mišje-sivom odelu, a kada su stigli na Trg Sečenji, jedini veliki trg u Šarsegu, na pijacu, nesvesno je žurno iskoraknuo da bi hodao pored nje.

Tu je bila Gradska kuća, tu je bila kafana *Baroš*, tu je bila gimnazija sa svojim izlizanim, decenijama gaženim kamenim stepenicama i malim drvenim tornjem s kojeg se u jutarnjim satima oglašava zvono da bi pozvalo đake, tu je bila gostionica *Mađarski kralj*, a naspram nje mali hotel *Sečenji* u čijem je jednom krilu bilo pozorište *Kišfaludi*; odavde sa strane otvarao se vidik na jednospratnu palatu ukrašenu gipsanim ružama i zlatnim gromobranom, što je bila jedna od najlepših gradskih zgrada, u kojoj se nalazio i *Gospodski kazino*, klub za gospodu. Niže su sledile prodavnice – dve gvoždare, farbarska radnja, Vajnina knjižara i papirnica, apoteka *Marija* i jedna velika i nova, lepo uređena radnja s ukrasnim predmetima za unutrašnje uređenje

stana – *Vajs i ortak*. Trgovac je sunčao svoju veselu glavu nalik lubenici, stojeći na vratima prodavnice i pušeci cigaru. Čim je ugledao porodicu Vajkai, izvadio je cigaru iz usta, poklonio se i uz širok osmeh ih pozdravio.

Akoš je retko dolazio u grad, kao i njegova porodica. Sada mu je smetala ta ukazana pažnja, ovo veliko pojavljivanje u javnosti.

Oni koji su na terasi hotela *Sečenji* sedeli i pili – ko crnu kafu, ko pivce – podigli su pogled s novina i gledali u Ševu. Ne nepristojno, nego onako kao inače. S nekim dobronamernim, ravnodušnim saosećanjem, koje je zluradost iznutra obojila crvenim.

Na to je stari gospodin prekinuo svoja mučna i tegobna razmišljanja. Usporio je korak i prkosno, u inat stao pored ćerke, da pokaže kako i on prihvata saosećanje i zluradost; po navici, nervozno je uvukao levo rame, kao da time želi da prikrije svoju zbuđenost i dovede u ravnotežu onu nepravilnost koju je njegova krv predstavljala u uspostavljenom redu prirode.

Stigli su na stanicu. Na šinama je već pućkala lokalna lokomotiva nalik mlinu za kafu. Zazvonili su za ukrcavanje.

Požurili su prema kupeima da bi Ševi zauzeli dobro mesto u ženskom odeljenju. Samo što je, na njihovo zaprepašćenje, sve već bilo zauzeto do poslednjeg mesta.

Ševa je morala da se sapliće iz jednog vagona u drugi, sve dok pri kraju voza nije našla kupe u drugoj klasi u kojem su sedeli samo jedan mladić i starac, mršavi katolički sveštenik. U nedostatku boljeg, tu se skrasila. I otac se ukrcao da bi joj smestio prtljag.

Akoš je uneo kofer, sam je podigao korpu u mrežu, pružio joj beli prugasti prekrivač, čturiću da ne bi usput pila ko zna kakvu vodu, spustio zavesu da je ne bi peklo jarko sunce, čak je i seo na sedište da bi isprobao opruge. Zatim se oprostio. Poljubio ju je u obraze. U usne je nikada nije poljubio.

Sišao je s voza. Sve do očiju natukao je svoj crni polucilindar i tako pošao prema supruzi koja je stajala pored vagona i gledala u prozor. Šta da se krije, Ševini roditelji pustili su suzu. Jednostavno, tiho, ali su zaplakali. Šarsežani, ti radoznali malo-građani koji su to videli, nisu se iščuđavali.

Odavno su se navikli na to da Vajkaijevi plaču na javnim mestima. Plakali su u crkvi na misi za vreme propovedi, plakali su na sahranama, na venčanjima i na proslavama nacionalnog praznika petnaestog marta, kada bi zastave, recitacije i govori uzdigli njihove duše u više sfere. Gotovo su tražili takve prilike.

Kod kuće su živeli u vedrom raspoloženju. Ali ako bi se za to ukazala prilika, pod izgovorom dirljivosti „dobro bi se isplakali“, kako su kasnije, uz blag osmeh brišući suze, priznavali jedno drugom.

I sada su oboje plakali.

Kada je u kupeu sve sredila, Ševa se nalaktila na spuštenu prozor i primetila da dragi starci plaču. Potrudila se da ima ravnodušan izraz, pokušala je da se nasmeši, ali nije smela da progovori. Bojala se da se ne zagrcne.

Rastanak je bio dug i težak. Voz dugo nije kretao. Ti lokalni vozovi preterano su revnosni, prvo vas uplaše da će smesta odjuriti, sa zaglušujućom bukom čak se pokrenu, ali onda se u poslednjem trenutku ipak nađe neki strašan propust. Ostalo im je prilično vremena za oproštaj. Mogli su da kažu sve što su još hteli, štaviše, ponestalo im je reči. Stari par je obrisao suze, ćutke su stajali tamo i priželjkivali da se prekine ta unedogled produžena scena.

– Nemoj da se prehladiš – zabrinuto je rekla majka – po ovoj paklenoj vrućini.

Međutim, to nije značilo baš ništa. Majka je uvek tako govorila: i zimi, i u proleće, u jesen i leto.

– Voda ti je u ćuturici – još jednom ju je podsetio otac. – Nemoj piti hladnu vodu.

– I nemoj jesti dinje. Ne jedi ni salatu od krastavaca. Ševo, nemoj jesti, ni za živu glavu nemoj jesti.

Voz je preplašeno zazviždao, od čega su se sve troje trgli. Ali i dalje nije polazio.

– Pa, zbogom, kćeri moja – rekao je Akoš, skupivši svu snagu, odlučno i muški prekidajući razgovor. – Bog s tobom, čuvaj se, kćeri.

– Ševo – viknula je majka grickajući ivicu maramice, jer ponovo je zaplakala. – Jaoj, kćeri, kako je to dugo.

Ševa je tek sad progovorila.

– U petak sam opet ovde, za nedelju dana, u petak.

– U petak – oboje su mahнули prema njoj – u petak – i u tom trenutku mali rasklimatani voz s niskim vagonima iznenada se pokrenuo, uz škripu i dahtanje je pošao.

Pojurio je prema otvorenim poljima.

Devojka se nagnula kroz prozor. Pogledala je prema roditeljima koji su mahali maramicama, ukočeno stojeći jedno pored drugog. Jedno vreme ih je videla, a onda više ne. Promicali su zidovi kasarne i tornjevi, plastovi sena su igrali valcer, stubovi jurili, a ljubičasti cvetovi povijali se pod vetrom koji je stvarao voz. Prašina i sunce štipali su je za oči, a od dima kamenog uglja jednom je i zakašljala. Sve oko nje se vrtelo.

Ševa je bila kao njen otac. Živela je svoj život iz dana u dan, ali sada kada su promicali predeli, livade koje su se smenjivale podsetile su je da ono što ne može da se promeni ostaje zauvek isto, i to ju je steglo u grudima.

Prišla je drugom, podignutom prozoru, ali na staklu je ugleдалa svoje lice. Nije volela da posmatra sebe, jer to je taština, a i čemu...

I tako, krenula je po podrhtavajućem podu vagona, bežeći prema svom kupeu, kao da se žuri da svoj bol ponese na neko sigurnije i skrovitije mesto. Ali nije više mogla.

Čim se našla pred kupeom u kojem su sedeli mladić i stari, mršavi katolički sveštenik, i htela da sedne, iz nje se oslobodio bol.

Oči su joj se napunile suzama.

Prvo osećanje mora da je bio strah, jer je pokretom otklanjanja, da bi zbunila saputnike, stavila ruku na oči, gotovo čudeći se što se dogodilo ono čega se bojala i na šta je računala tek potom, kada stigne na pustu, ili još kasnije. Koliko je samo suza imala... Nije verovala da na svetu postoji toliko suza.

Međutim, nije potražila maramicu. Ovo ionako ne može da se obriše. Iskreno je plakala pred tom dvojicom muškaraca, i dalje stojeći, gotovo bestidno, skrivajući se u mukama, noseći kletvu koja nema svoj dom, ravnodušno ali i inadžijski. Od novih navirućih suza na očima je imala vlažnu opnu. Nije videla nikoga. Nije marila što nju vide.

Zatim se pojavio grč, grč nerava i mišića, koji joj je stegao grlo tako da je imala neki sladunjav, grebuckav osećaj, kao da guta tokajski samotok, a zatim nešto gorko što je postalo nepodnošljivo.

Njeni saputnici imali su priliku da posmatraju kako je izgledao drevni plač. Jedan jedini uzdah divovski joj je naduo grudni koš, i dok se gušila usne su se više puta s trzajem otimala za vazduh. Posle nekoliko uzdaha grč pod čijim uticajem je bila popustio je i usledilo je olakšanje. To olakšanje takođe je bolelo, ali svekoliki bol je zamirao.

Ševa se naslonila na vrata kupea da bi lakše privela kraju taj mučni posao. Nije pravila grimase kao u telesnoj patnji, samo joj je vrela kiša lila kroz suze iz očiju, iz usta, iz nosa. I nešto joj je potresalo inače zdravo telo, počev od kolena do pleća koja su se grčila, nešto što se ne može videti, što je jedino ona videla, uspomena na misao koje još nije sasvim svesna a nema ni lik, nedomišljena misao koja tim više nagriza u vidu patnje koja se ne može ni iskazati.

Spustila se na sedište. Lice joj se ugrijalo od sunca, a nos zacrveneo od razmazane vrele tečnosti. Jadnica, sa šeširom ukrašenim perjem, izgledala je kao maškara.

Mladić – zgodan i glup – koji je do sada čitao, spustio je knjigu u krilo i buljio u devojkicu koja je toliko plakala; više puta mu je došlo da joj ponudi pomoć. Nije mogao ni da zamisli šta je to moglo da joj se desi. Pomislio je da joj je pozlilo, ili ju je zadesio neki udarac kakav je poznao iz jeftinih romana.

Ševa nije obraćala pažnju na njega. Gotovo sa zlonamernom otvorenosću gledala je iznad njegove glave. Kada je ranije pogledala u njih, s istom zlonamernom hladnoćom odbili su njeno približavanje, čak su spustili pogled.

Mladić je to razumeo. Nije se dalje interesovao, udubio se u čitanje. Ševa je promenila mesto. Sela je naspram sveštenika koji se sve vreme pravio kao da ništa ne primećuje.

Čitao je iz brevijara* ispisanog crvenim slovima, glave oslovnjene o staklo okna prema hodniku. Njegovo bolešljivo lice s naglašenim jagodicama odavalo je spokoj.

Reverenda** mu beše prilično iznošena, nedostajalo joj je čak jedno dugme, a celuloidna popovska kragna bila je izlomljena. Ovaj mali vojnik moćne crkve, koji se vratio u svoje selo i tamo ostario u ljubavi i dobroti, naslućivao je o čemu se ovde radi, ali iz uljudnosti nije rekao ni reči, a iz saosećanja nije pokazivao nikakvo zanimanje. Znao je da je ovaj svet – tako zemaljski! – u suprotnosti s kraljevstvom nebeskim.

Tek sada je pogledao u devojkicu svojim plavim očima izoštranim od stalnog gledanja Bogu pravo u oči, i taj odlučni pogled više nije vređao Ševu. Činilo se da rashlađuje njenu vrelinu. Uputila mu je pogled pun zahvalnosti za njegovu pažnju.

* Knjiga katoličkih sveštenika sa svakodnevnim molitvama na latinskom. (Prim. prev.)

** Dugačka gornja haljina koju i danas ponekad nose katolički i evangelistički sveštenici. (Prim. prev.)

Njen napad se stišao. Više nije jecala, samo su joj tekle suze. A onda se potpuno smirila. Posmatrala je predele, gledala umornog, otrcanog sveštenika, kojem je bilo preko šezdeset i s jednom nogom u grobu uspeo je da stekne zadivljujuću jednostavnost i bez ijedne reči ju je ohrabrio, utešio i podržao. Celim putem nisu progovorili.

Mladić se posle pola sata podigao, stavio na rame dvocevku, odigao lovački šešir s perjem i sišao s voza. Ševa je klimnula glavom u znak pozdrava.

Kod Tarkeve sveštenik joj je pomogao da spusti stvari. Ujka Bela je stajao u čezama, zauzdavao konje i mahao joj. Njegovo drago, bucmasto lice, ispijeno od zdravog vazduha puste, sijalo se. Iz usta mu je visila cigareta. Stalno je pušio.

Ševa se nasmešila. Ujakova brada bila je crvenkastožučkasta, baš kao tanko isečen svetložuti mirišljavi duvan za lulu, jedini koji je voleo. I njegov rođački poljubac imao je miris duvana.

Još neko ju je čekao: Tigar, lovački pas. Trčao je pored čeza otkako su pošli, sve do salaša.

TREĆE POGLAVLJE

(U kojem ćemo saznati ponešto
o prvom danu majke i oca bez ćerke)

Akoš Vajkai, penzionisani županijski arhivar, rođen u Kerešheđu, i njegova supruga Antonija, rođena Božo u Kecfalu, gledali su za vozom koji je hukćući odlazio i na horizontu se uskoro smanjio u crnu tačku obavijenu dimom.

Zurili su ispred sebe tužno i glupo kao ljudi koje je zadesio neki iznenadni gubitak. I sada su se grčevito držali mesta na kojem su poslednji put videli izgubljeno. Nisu mogli da pođu.

Onaj ko otputuje – iščezava, nestaje i više ga nema. Živi samo kao uspomena koja nam se vraća kroz maštu. Znamo da postoji negde, ali ga ne vidimo, kao ni one koji su umrli. A Ševa ih do sada nije ostavljala na duže vreme, možda na jedan dan, jednom kada je otputovala za Cegled, ili na pola dana za vreme izleta za Tarliget, a i tada su jedva dočekali da im se vrati. Kako je bilo teško zamisliti da se sada ne vraća s njima kući.

Stare su verovatno mučile takve misli. Spustili su glave buljeći u kamičke oko pruge, tako tužno kao kada vam se iznenada i brzo u životu pojavi sveže zatrpana humka.

Već sada su osećali usamljenost koja je mučno i samo rastući lebdela oko njih u tišini koju je voz ostavio za sobom.

Približavao se mršavi otpravnik vozova, s crvenom trakom i amblemom železnice na ruci; za vreme polaska voza stajao je između šina, a sada je odlučnim koracima išao u pravcu kancelarije.

Lice mu je bilo bledo, ali na uzanom čelu ispod štita kape cvetale su zrele letnje bubuljice boje višnje. Uniforma mu je landarala na grudima.

Ušmrkavao je vazduh jer ga je stalno mučila kijavica, a njegova leva nozdrva čak i po ovako sunčanom vremenu bila začepljena. Uzdahnuo je da bi svoje disanje malo ulepšao. I zakašljao se, mada mu se uopšte nije kašljalo.

Odmah su ga primetili. Bio je to Geza Cifra.

Žena je opomenula muža. I Akoš ga je već ranije video, samo nije hteo da kaže. Dogovarali su se šta sad da rade.

Okrenuli su glavu. Nisu želeli da se s njim sretnu.

Gezu Cifru su poznavali već devet godina.

Posetio ih je u ono vreme kada su ga poslom premestili ovamo, a Vajkaijevi su ga primili s predusretljivom ljubaznošću, kao i svakoga; više puta pozvali ga na užinu, a nekoliko puta na večeru. Geza Cifra je iz čiste nespretnosti prihvatao njihove pozive, jer nikome nije umeo da kaže ne. Hvalio je užinu i večeru, na balu katoličkog ženskog udruženja igrao je drugi kadril sa Ševom, s većim društvom poveo ju je na vožnju čamcem jezerom Tartigeti. I bavio se njome – koliko je već znao da se bavi ženama. A onda su bez ikakvog razloga i osnova u gradu počeli da pričaju da će se oženiti Ševom. Na to je prestao da im dolazi.

Upao je u drugo društvo. Sastajao se s nekoliko mladih, ljudi nadničara i beznačajnih službenika na još nižim položajima od svog, ali mu je njihov osrednji duhovni život bio bliži i više su mu odgovarali od ma koga drugog. Zbog svega toga stideo se svojih drugova, kao što se stideo žene kojom se oženio, ispod svog nivoa. Zato se nije ni pokazivao s njima. Tajno

su se sastajali po stanovima jednog ili drugog, i tu su ismevali sve, omalovažavali svakoga, pogotovo sebe. Toliko bi zavideli zbog jedne ćilibarske muštikle ili nove srebrne tabakere, toliko mrzeli onoga među sobom koji bi došao do malo novca ili dobio nasledstvo, da bi se manji srećkovići odmah udružili protiv srećnog drugara, naravno i dalje u okvirima drugarstva, i bili su u stanju da mu čak smrtno naude, protiv njega pošalju anonimnu prijavu ili mu slome vrat.

Geza Cifra nije bio toliko zavidljiv, toliko zao, i zbog toga ih se ponekad gadio. Ali ipak nije mogao da se odvoji od njih, jer ga je s drugarima, čvrsto povezanim sitničarenjem i zlobom, vezivalo slabo obrazovanje, a voleo je i njihovo đačko glupiranje i masne šale.

Prijateljstvo između njega i Vajkaijevih polako se ohladilo. Samo bi se pozdravili i promrmljali nekoliko reči kada bi se silom prilika ovako sreli.

Ševa nije pominjala Gezu Cifru. Takvih je bilo mnogo. Međutim, njeni roditelji nisu zaboravili Gezu Cifru, njemu, upravo njemu nisu mogli nikada da oproste. Ostao im je kao kost u grlu. Koja je bila njegova greška? Koji je bio njegov greh? Verovatno ga nije bilo. Nikada nije ni prstom pipnuo njihovu ćerku, nije je obmanjivao, nije je zavaravao, ni na šta upućivao – kao ni ostali muškarci.

Desilo se samo da joj se pre devet godina, u prvoj godini njihovog poznanstva, jedne martovske večeri iz pristojnosti priključio ispred *Mađarskog kralja* i, pričajući o lepom i lošem vremenu, otrpatio je do kafane *Baroš*, a Ševa je, na blaženo iznenađenje svojih roditelja, s nekoliko minuta zakašnjenja stigla kući na večeru, koja je inače bila uvek u osam.

Vajkaijevi to nisu mogli da zaborave. I posle mnogo godina mislili su na tu tajanstvenu večernju šetnju, a Gezu Cifru su obavili porodičnom legendom koja je sve više rasla a da za to

nije bilo povoda. Čas su ga omalovažavali, čas optuživali, čas ga smatrali mekušcem i osobom lišenom svakog ljudskog osećanja; tog slabasnog, traljavg ali ne sasvim zlonamernog mladog muškarca smatrali su nepoštenim bludnikom, a među sobom zvali samo „On“. Nikada mu nisu izgovarali ime.

Neosporno je da se jedno vreme on veoma dopadao Vajkaijevima. Ni u najdivljijim snovima ne bi mogli da odaberu prosca koji bi više odgovarao. Maštali su upravo o tako dobrom, pouzdanom, „domaćinskom“ mladom čoveku, koji nosi nepeglane čojane pantalone, čela pognutog i naboranog od muke, pomalo se znoji i obavezno pocrveni dok priča.

Geza je odgovarao opisu.

Uvek je bio zbunjen. Čim bi se našao u društvu pametnih ljudi, osetio bi se nelagodno, a na licu bi mu se ocrtavala muka. Bilo je to mučno i gledati. Plašio se svega. Bojao se da je možda došao prerano ili otišao prekasno, bojao se da će ga uvrediti ili će on nekoga uvrediti, bojao se da mnogo priča i čak da malo jede. I u gostima kod drugih obično je dvaput odbijao da se posluži, a uzeo bi tek posle trećeg nuđenja, glave oborene u stranu, s izvinjavajućim osmehom. Tako ni sada – nije znao šta da radi.

Nije imao pojma šta je značio za ovo dvoje jadnih starih ljudi. Samo je osećao da su sada nešto hladniji prema njemu, ali to je smatrao normalnim. Da li onda da im priđe ili ne?

Najviše je želeo da nestane, da ih i ne primeti. Tako je i odlučio, Ali onda se setio kakva bi to bila nepristojnost, skandal, nezahvalnost, uplašio se svoje namere i, kao što to obično biva, uradio je suprotno od nameravanog.

Prišao im je.

Akoš, koji je sa ženom i dalje stajao, trgao se tek kad ga je Geza Cifra pozdravio dodirnuvši rukavicama kapu.

– Otputovala je? – upitao je.

– Jeste – promuklo odgovori otac.

Tu je razgovor zastao. Bio je to trenutak od kojeg je Geza Cifra uvek strahovao.

– U stvari... – započeo je i zastao.

Takvim rečima popunjavao je praznine u razgovoru, ali s malo uspeha. Nasmešio se i uozbiljio. Naježio se od toplo-hladnog osećaja. Dugo je gutao. Pomislio je da je stajao dovoljno dugo, a odmah potom da je to ipak nedovoljno, da još ne može da ode. Jabučica mu se šetala gore-dole po vratu.

U svojoj zbunjenosti pogledao je na džepni sat.

– Dva i četrdeset sedam – rekao je železničarskim jezikom – tamo će biti u pet i dvadeset.

Otac nije odgovorio, ali majka mu se nasmešila, ljubazno, kao da ga zadržava, kao nekada, davno.

– Voz neće kasniti? – pitala je.

– Ne – odgovori Geza Cifra.

Posle toga mislio je da bi zaista mogao da krene. Želeo ja da salutira, ali onda je ipak odigao kapu kao civili.

Dvoje starih krenuli su prema izlazu.

Pred njima je bilo dugo popodne, a kako nisu znali šta da rade, krenuli su kući. Još su i požurili, kao da ih kod kuće nešto čeka.

Akoš je pre pet godina napustio županiju, s obzirom na svoju bolest otišao je u penziju. Dani su mu prolazili i stopili se u mesece i godine. Nije ni primetio, postao je pedesetdevetogodišnjak. Izgledao je mnogo stariji. Bar kao da mu je šezdeset pet.

Pre nego što je otišao u penziju, kupio je prizemnu kuću u Ulici Petefi, od mukom ušteđenog novca i onog krnjeg nasleđstva koje mu je ostavio Gedeon Kelčei, deda s majčine strane. Nije imao ništa više ni na nebu ni na zemlji. Samo tu kućicu. Tu je imao običaj da se šeta, s rukama na leđima, umoran od dosade dokoličarenja. Čekao je da mu se probude žena i

ćerka, a zatim je čekao da legnu, onda da postave sto, pa da ga raspreme. Sve je radio preko volje, uznemiren, sa zabrinutim sjajem u očima.

Godinama nije odlazio u društvo. Nije pio, nije pušio. Njegov kućni lekar, doktor Gal, a i profesor iz Pešte kojeg je obišao, zbog zakrčenja krvnih sudova zabranili su mu alkohol i – što mu je padalo kudikamo teže – njegove omiljene cigare.

Jedina strast koja mu je preostala iz prošlosti bila je da se povuče u uvek vlažnu sobicu s pogledom na dvorište i izvuče jedan od tomova Ivana Nađa o mađarskim plemićkim porodicama, ili bi listao zanimljive knjižice Geze Čergea o nastanku grbova. Razumevao se u *heraldiku*, nauku o grbovima, u *diplomatiku*, nauku koja proučava diplome i druge službene isprave, i *sfragistiku*, nauku o pečatima. Razgledao je i sricao darovnice na latinskom jeziku – *litterae armales* – pisane po naredbi nekog davnajšnjeg kralja. Nije mu mogla doći ruke povelja ili stara parnica – *executionale* – ili *fassio*, priznanje optuženog, a da nije mogao odmah da je protumači. U trenutku je znao kako se razgranalo *porodično stablo* u svim generacijama, šta na polju grba simbolizuje izdužena greda na prednjem delu krova, jedan orao raširenih krila ili zlatna kugla. Svim čulima je uživao u svom poslu. Kakvo mu je bilo zadovoljstvo kada bi pod lupom ugledao mišji ugriz, rupu od moljca ili krivudave kanale crva, a pritom duboko udahnuo kiselkasti miris plesni! Živeo je tu, u prošlosti. I kao što neki odlaze kod proročice, tako su kod njega dugo godina iz dalekih županija dolazila otmena gospoda koja su poželela da upoznaju svoju prošlost.

U svojim ranim godinama, zarade radi, bavio se „otkrivanjem zakonitog porekla“, što bi se reklo, zainteresovanima je otkrivao *filijacije** i *dedukciju*, ali tu praksu nije mogao da prekine ni kasnije, kada već nije imao potrebu da radi. U *donatio*

* Lat.: *filiatio* – veza roditelja i dece, poreklo. (Prim. prev.)

*regia** znao je da se udubi kao u neku uzbudljivu partiju šaha, a onda je tražio dede i bake, pradede, čukundede, a zatim onog najzanimljivijeg – Pretka, Sticatelja Imetka!, *Primus acquirensa*, koji je svojom snalažljivošću postavio osnovu sreće čitavog pokolenja. To je onaj koji je junačkim delima obasjao svoje potomke. Glava mu je brujala od lakeja, dama s krstovima časti i vitezova Malteškog reda. S velikim poštovanjem govorio je o svima koji su zbog porekla mogli da se pojavljuju na dvoru.

Ako baš nije imao drugog posla, uzeo bi na razmatranje svoje prijatelje. Želeo je da ispita zakonito poreklo i Geze Cifre. Tabela porekla jedno vreme je sasvim lepo napredovala, čak su i zajedno otputovali u arhivu susedne županije da bi prikupio nove podatke, ali ceo posao odjednom se ukopao. O pradedi Geze Cifre ni on sam a ni dokumenti nisu davali tačno obaveštenje. Tako je prekinuto Gezino rodoslovno stablo koje je Akoš počeo da iscertava, a grane koje su upravo počele da listaju uvele su kao da ih je opustošila snažna oluja. Kad god bi mu taj crtež došao pod ruku, podrugljiv osmeh prostrujao bi njegovim licem. Geza Cifra nije bio plemićkog porekla, već samo običan probisvet.

A šta je sve tek Akoš znao da priča o svojim precima, koje je poznao bolje nego žive: o Adamima i Šamuelima Vajkajevima, koji su živeli na severu u svojim orlovskim gnezdimama i često otimali devojke. Zatim o ženama: o Klarama, Katalinama i Eržebetama, koje su napuderisane nastupale na balovima Marije Terezije. Ili o porodici svoje žene, o moćnim Božovima, njihovim imanjjima na kojima su živeli u velikoj raskoši sve do sredine osamnaestog veka, o ponekoj mudroj izjavi koju su stari preci izrekli negde u dubinama stoleća, a i o onom zlatnom ljiljanu koji je cvetao u crvenom polju njihovog grba. U njihovim venama pulsirala je tako stara krv da plemićku povelju

* Lat.: *donatio regia* – kraljevski dar. (Prim. prev.)

nisu ni imali, jer svoje plemstvo su dobili zajedno s imanjem, dok su grb koristili na osnovu drevnog prava *ususa*.^{*} Taj grb je visio uramljen na zidu njegove radne sobe, kao i porodično stablo koje je višedecenijskim, mukotrpnim radom vratio sve do Andrije II i koje je svojeručno obojio bleđim vodenim bojama. S obzirom na svoje skromno radno mesto i niska primanja, nije mogao da traži posao u carskoj službi, mada je na to višestruko imao pravo. Međutim, to ga nikada nije tištalo. Budući da Akoš nije bio tašt, zanimala su ga isključivo načela, što je jačalo njegovo skriveno samopoštovanje, ali ne i njihovo provođenje.

Svoj zadatak završio je do pedesete godine života. Otkrio je poreklo svih Vajkaijevih i Božovih, bili oni živi ili već mrtvi. Šta mu je još preostalo? Čituckao je stare pergamente i papire, sedeo u radnoj sobi na škriputavom kanabeu prekrivenom turskim ćilimom koji je u ovom antikvarskom vazduhu već odavno izbledeo. Sedeo je tu i mislio na budućnost.

Međutim, iz budućnosti se činila izvesnom jedino njegova predstojeća smrt. O tome je znao da govori s nemilosrdnom ravnodušnošću i zaprepašujućom objektivnošću staraca, što bi Ševu i njegovu suprugu često rasplakalo.

Još davno je na grobnicu pokojnih roditelja postavio nadgrobni spomenik od tamnosmeđeg mermera i tražio da se zlatnim slovima ureže: *Grobnica porodice Vajkai*. Vodio je računa da se grob uredno održava, travnjak su zalivali, zasadio je četiri šimšira, a uljanom bojom ofarbali su mu onu klupu na kojoj je prilikom poseta groblju imao običaj da dugo sedi zamišljen.

Saopštio je da jednog dana želi da počiva između oca i majke. Naložio je da ga na samrtni odar polože u gostinskoj sobi, predsoblje da zaviju u crno, ali da ga sahrane u prisustvu samo dvojice sveštenika. Koverat sa svojim testamentom zaključao

^{*} Lat.: *ususa* – korišćenje, upotreba, vršenje, pravo koje proizlazi iz navike. (Prim. prev.)

je u donjoj fioci pisaćeg stola, a supruzi je napomenuo gde će ga tada naći. Njegove poslednje godine uglavnom su ispunile pripreme za smrt.

Posebno uzbuđenje osećao je jedino kada bi umro jedan od pogrebnika. Tada bi s knjižicom umrlih u rukama – uvek je govorio: *knjižica* – otišao u grad, da bude prvi u preduzeću i isplati zakup grobnice, a kada bi došao kući još jednom bi prelistao knjižicu i gledao jesu li zaista uneli uplatu; žutim, drhtavim prstom šake s modro nabrekli, tvrđim, zakrećenim venama, pokazivao je svojoj porodici da je sve u najboljem redu.

Sada kada je koračao tim asfaltom, iako više nije imao belo prugasto vuneno ćebence i čaturicu, išao je kao da nosi teret veći od onog predašnjeg. I njegova žena je bespomoćno hodala pored zida, kao da je tražila zaštitu.

Ulicama su se razmiledi đaci osnovci, vraćajući se kući s prvoseptembarskog sajma knjiga. Prodali su gumicom brisane udžbenike, umesto njih kupili nove i smejuljeći se pričali o nastavnici, posebno o dvojici najstrožih – Malvadiju, nastavniku matematike i fizike, i pijanici Sunjogu. Još nije bilo domaćih zadataka. Bio je prvi dan škole.

Trebalo im je pola sata da se dovuku do Ulice Petefi, do koje je već nestao asfalt, a s obe strane protezao se jarak zarastao u travu.

Sused Mihalj Vereš, inače dobar čovek, sedeo je na ulici sa šilom i obućarskim nožem u ruci. Osedeli zanatlija s teškom mukom je opravljao cipele, sedeći obično u nezdravoj, mračnoj zanatskoj radnji u koju se silazilo preko tri stepenika od cigala. Radio je od jutra do mraka, bezvoljno i sporo. Odatle je dopirao ustajali miris tutkala koji se uvlačio i u stan Vajkaijevih. Obučareva nevaspitana deca, kojima se ni broja nije znalo, jurcala su po velikom prljavom dvorištu između svinjaca i praznih nadstrešnica za kola.

Naspram se uzdizala kuća Vajkaijevih.

Ta uredna, u belo okrečena kuća sada je spavala u tišini. Pet prozora okrenutih prema ulici bilo je zatvoreno, zavese im behu spuštene, čipke krem boje visile su do prozorskih jastuka, koje ni po ovoj vrelini nisu vadili između prozora.

Akoš potraži u džepu svežanj ključeva koji su uvek bili kod njega, otvori kapiju od crnog kovanog gvožđa i oni udoše.

Zaključao je za sobom, a budući da je unutra i leti i zimi na dva mesingana eksera visio debeli zidni tepih protiv promaje, i sada ga je pažljivo prikačio.

Dočekao ih je stan koji je zjapio prazan. Tek tada počеше da razgovaraju.

– Kako ćemo izdržati? – u uzanom hodniku zapita majka sa suzama u očima.

– Izdržaćemo nekako – rekao je otac.

– Petak, subota, nedelja – brojala je žena na prste, kao da se moli prebirući brojanicu – a zatim još ponedeljak, utorak, sreda, četvrtak – i uzdišući je zastala – petak, nedelju dana. Čitava nedelja. Šta ćemo raditi bez nje?

Akoš nije odgovorio. On je manje govorio, više je osećao, više razmišljao.

Ali budući da je žena i dalje plakala, primetio je:

– Hajde, ne plači. Danas je petak. A ko u petak plače, u nedelju se smeje. I mi ćemo se smejeti, majko – bez ubeđenja je rekao i ušao u trpezariju.

Tu je u popodnevnom sunčevom sjaju stajao trpezarijski sto s masnim tanjirima, čašama i mrvicama preostalim od ručka, koje bi Ševa ranije uvek očistila malenom četkom za mrvice. Ali zato je i ovom prilikom bila veoma pažljiva. Pre nego što je pošla, stavila je na mesto stolice u gostinskoj sobi, unapred razmestila krevete u spavaćoj sobi, i majčin i očev, na noćnom ormariću pripremila dve čaše vode, a pored zlatnog sata pod

staklenim zvonom na komodu je stavila kandilo, a i šibicu da bi mogli da ga upale.

Majka je pospremala u devojačkoj sobi. Akoš smeteno otvori i ta vrata.

Devojčina soba nekada je ličila na čistu belu kapelu.

Boje po sobi vremenom su izbledele, svileni jastuci se isprljali i posiveli. Prazne teglice od kreme za lice stajale su po ormanima, molitvenici iz kojih su virile sličice svetaca s natpisima na nemačkom, pa onda kitnjasti spomenari u baršunastom povezu, lepeze za balove s bezbroj ispisanih imena, redosled partnera na balovima, kesice s mirišljavom solju, veštački umeci za kosu nanizani i okačeni o vrpcu...

Ševino ogledalo visilo je u najtamnijem uglu pored vrata, okrenuto prema severu.

Na sve se spustila tišina.

– Kako je ovde sve prazno – uzdahnula je majka i rukom pokazala unaokolo.

Akoš nije znao šta da kaže, a budući da je za vreme svog dugačkog braka izgubio preduzimljivost, samo je ponovio:

– Kako je prazno...

Ponovo su prešli u trpezariju.

Ovde iza stakla ormana caklile su se *uspomene iz Venecije, uspomene sa Balatona i čaše iz Karlsbada*,* sakupljane za života, a sada čuvane s nemim poštovanjem. Caklili su se i sitni predmeti, već sasvim nepotrebni, nezgrapne i jeftine tričarije: bazarski ibrici, majušni porcelanski psi, srebrnasti bokalčići i pozlaćeni anđelčići. To su bili idoli provincijskog života. Postavljeni na policu iznad kauča s naslonom, svakodnevno brisani, jedan po jedan. Ti sitni ukrasi zvecnuli bi kad god bi oni seli, a padali im na grudi kada bi legli. S kakvim bolom su ih gledale i

* Danas Karlove Vari u Češkoj. (Prim. prev.)

slike sa zidova! Doboci, mađarski heroj koji je bežeći od Turaka svoju ženu nosio na golim grudima, prvo mađarsko ministarstvo s ćelavom glavom Baćanjija, koji je klekao, raširio ruke i tako čekao smrtonosni metak austrijskih žandarma.

– Da izađemo možda u baštu? – predloži žena.

– Izađimo.

Izašli su u baštu. Dočekala ih je žuta, omamljujuća vreli-
na. Razmažene bele mace šetale su se po smaragdozelenom
tepihu. Pored bunara je stajala posuda sa čašama, a staklo se
u bojama duge prelivalo u vodi. Jedan suncokret na svojoj
iskrivljenoj stabljici okrenuo je zaljubljeno lice na zapad, pre-
ma suncu u plamenu. Uzdizalo se divlje kestenje, bagremovi
i kiselo drvo. Pozadi, uza zid, vinobojka je pokazivala svoje
tamne zrele bobice.

Seli su jedno pored drugog na klupu na kojoj je Ševa obično
heklala.

– Jadnica – rekla je majka – bar će se odmoriti. A onda... – i
nije rekla više ništa.

– Šta onda?

– Možda će se naći neko.

– Kako to... neko?

– Neko – bojažljivo je dodala majka – neka njena sreća –
hrabrije je nastavila, s dirljivom ženskom bestidnošću.

Otac se razdraženo okrenuo. Bilo ga je stid što čuje to što je
toliko puta uzalud već slušao, na šta je i sam stalno mislio, što
mu je donosilo mnogo gorkih razočaranja i mamilo crvenilo na
lice. Smatrao je da je ženina opaska gruba. Slegao je ramenima,
a onda jedva čujno dodao:

– Pusti to.

Pogledao je na svoj džepni sat.

– Šta je ono rekao? – upitao je.

– Ko?

– On – rekao je stari gospodin; žena je shvatila da je reč o
Gezi Cifri.

– U pet i dvadeset.

– Pola šest je – odgovorio je otac – upravo je stigla.

To saznanje je oboje umirilo. Ustali su s klupe i prošli izme-
đu bokora jorgovana ispod kojih su kameni patuljci držali stra-
žu. Zajedno sa Ševom obično bi u ovo vreme kretali u šetnju,
pustim sporednim ulicama do Kalvarije i natrag. Ovog puta
nisu otišli.

Nekoliko puta obišli su baštu, jedno uz drugo, u sve bržem
tempu. Akoš se samo nadao da konji naпусти nisu pobegli s
njegovom ćerkom i da je pas Tigar do sada nije ugrizao. Majka
ga je pratila korak po korak, delila i rasterivala njegovu zabri-
nutost. Izgledalo je da ova nedelja koju moraju da provedu sami
započinje loše, veoma loše: činila se beskrajnom i beznadežnom.

Ševa je obećala da će poslati telegram čim stigne. Taj tele-
gram su napisali još kod kuće, samo je trebalo da ga pošalje.
Samo ovoliko: „Srećno sam stigla.“

Polako se smrkavalo. Neko vreme čekali su u bašti raznosača
telegrama, ali kako nisu mogli da se skrase, ušli su u uverenju
da će začas stići.

Sati su prolazili, telegram ipak nije stizao.

Akoš je pozaključavao vrata. Kao i svake večeri, pogledao
je da se neko ne krije iza ormana, među odelima u ormanu, a
onda, oko devet, kada je obično odlazio na spavanje, otišao je
sa suprugom u spavaću sobu i onako obučen prillegao na krevet.

Onako premorenog začas ga je savladao san.

U snu ponovo je prolazio Ulicom Sečenji sa svojom ženom
i Ševom prema železničkoj stanici.

Ali sada su skrenuli s uobičajenog puta, presekli su jednom
manje poznatom ulicom, zatim kroz tunel i nekim zaobilaznim
putem dospeli na nekakvo skladište drva.

I tu odjednom primeti da mu je ćerka nestala. Pogledao je u ženu, a ona mu pogledom potvrdi njegovu stravičnu slutnju. Međutim, ženin pogled nije kazivao samo da je devojkica nestala, nego i da su je oteali – oni koji su to činili već toliko puta, *tajanstveni tipovi* pomalo nalik *srednjovekovnim vitezovima u gvozdenim oklopima*, a malo *klovnovima s crnim maskama*.

Akoš poče da juri napred, prema stovarištu drva, a onda, plašeći se samoće, potrča nazad. Na trenutak mu se učini da ju je video. Stojeći pored nekog plota koji je podsećao na njihovu ogradu, Ševa je podigla preklinjući pogled svojih kosih očiju, kao nemi ludak, i pružajući ruke prema njemu naprosto molila da joj pomogne. Izgleda da je bila zarobljena. Akoš je upravo hteo da pruži ruku prema njoj, ali na to je nestala.

Kasnije ju je uzalud tražio, nigde nije mogao da je nađe. Lupao je na mnoga vrata, raspitivao se po kafanama, čak je svratio u neku sumnjivu zgradu, nekakvu prigradsku javnu kuću gde su ga ružne bludnice ismejale i umalo nisu istukle. Na kraju se stepenicama spustio ispod zemlje, u neku radionicu.

Tu se opasan zelenom kecljom dosađivao neki radnik, ali to nije bio gospodin Vereš, nego nekakav zao i podmukao tip sa *službenom kapom s metalnim brojem*. Bilo je očigledno da je taj već znao sve, Akoša nije čak ni pogledao, nego je s ravnodušnošću saučesnika pokazao prema staklenim vratima sa zavesom. Akoš prosto provali tamo i u polumračnom sobičku zaista pronade svoju ćerku: Ševa je ležala na zemlji, stravično osakaćena, ošišana do glave, s ubodima noža po golim grudima, mrtva.

Da ne bi probudila muža, žena je tiho raduckala u sobi. Čula je njegovo isprekidano disanje koje obično prethodi urliku, gledala uznemireno vrpoljenje glave na malom jastuku. Akošev prvi san vrlo često je bio kao noćna mora iz koje se budio s lupanjem srca i zverskim urlikom.

Prišla je, nagnula se nad njim i prstom dodirnula muževljevo čelo.

Akoš se podiže u krevetu. Popio je gutljaj vode.

Buljio je razrogačenih očiju.

I dalje je video likove iz sna s kojima se sreo već mnogo puta. Ali i sada se iščuđavao kako ona, koja mu je sve na svetu i živi tako povučeno, u njegovom snu može da bude središte takvih dramatičnih strahota.

Posle takvih snova još više je voleo Ševu.

Supruga je pričala nešto o telegramu.

– Zar još nije stigao? – upita Akoš.

– Još nije.

Na to se začu kuhinjsko zvono. Žena skoči i potrča da otvori vrata.

– Evo – uzviknula je i vratila se. – „Srećno sam stigla“ – čitala je.

Akoš ga uze u ruke i zagleda se, srećno i s nevericom: – „Srećno sam stigla“.

Spokojno i sa smeškom zbog svojih prethodnih uzbuđenja, svukli su se, ugasili lampu i oboje zadremali.

Bilo je krajnje vreme. Ponoć je prošla.